

**МУГЪАММАД
АЛ-ЯРАГЪИ РИКЕЛ
ХКУН ЯЗ**

19-сентябрдиз Мегъарамдхурьун районда шейх Мугъаммад ал-Ярагъи рикел хуниз талукъарнавай

еке форум тухуда. И серенжем Мегъарамдхуре, хурерин арадин культурадин Центра кыле фида. Ам йикъан сятдин 11 даз башламишда. Къейдин, и форум тухунин югъ къве сеферда дегишарна: «Шарвили» эпосдин сувар ва бандтешкилатар кукъварайдалай инихъ 20 йис тамам хуниз талукъ серенжемар тухунихъ галаз алакъалу яз.

1928-йисалай акъатзава

№38 (8695), арбе

12+

ЩИШИ ДУЪНЪЯ

18-сентябрь, 2019-йис. Газет гъафтеда садра акъатзава.

Къимет 10 манат

РЕСПУБЛИКАДА СУВАРИН ШАДВИЛЕР

ХАЛКЪАРИН САДВАЛ ЧУРИЗ ЖЕДАЧ

М.НАРИМАНОВ

Али Алиеван тварунихъ галай спортдин Дворецда Дагъустандин садвилдин Йикъаз талукъарнавай суварин серенжемар кыле фена. И юкъуз дагъустанвийрин вилик РД-дин Къил Владимир Васильева доклад авуна.

тован ва Эфенди Капиеван шиирар келун, гъакъни Мурад Кажлаеван музыкадин эсерар галай театральнумраяр квай. Ахпа Ю.Полухинан гафариз кхъенвай С.Туликован «Ватан» маниди ван авуна. Ам РД-дин лайихлу артист Селим Аллагъарова ва Дагъустандин операдин ва балетдин Хорди таммарна. Идалай гуьгъуьниз кватт хъанвайбурун вилик Владимир Васильев экъечна.

– Чна бандитрин дестеяр Дагъустандай чукурайдалай инихъ 20 йис тамам хун къейдзава, – башламишна ада вичин рахунар. – Бандтешкилатар Дагъустандиз сукулмиш хуни инсанрин ислягъ уьмуьр къатна, республикадин ва вири Россиядин битаввал ккурхулувлик кутуна. Камаллу Расул Гъамзатова а вахтунда лагъанай: «Бандитар Дагъустан дагъустанвийрикай азад авун патал иниз атанва». Ихътин шартара Дагъустандин гзаф миллетрикай ибарат тир халкъ сад тир фронтда аваз чапхунчийриз акси экъечна. Бандитрин гъужум акъазарун патал вири общество, армия, власть, динэгълияр сад хъана.

– Гъалибвилехъ багъа къимет

медалъ, 16 даз «Къегъалвилей» медалъ, са шумуд виш касдиз республикадин къакъан шабагъар гана. Россиядин Игитвилдин гуьндур тварциз а вакъийрин 12 иштиракчи лайихлу хъана. Дагъустандин ополченцийри, къайдаяр хуьдай органрин къуллугъчийри ва аскерри саналди Дагъустан хвена, террористрин рехъ эляч тежедайвал агална, – давамарна региондин кыли.

Владимир Васильева гъакъни къейд авурвал, халкъарин арадин террористар тергунни вири дуньядиз чун умуми тарихди, стхавилин дуствили алакъалу авунвай, сад-садан гъавурда авай ва дуствилелди яшамеш жезвай битав халкъ тирди субутна. Чун сад-садакай чара авунин алахъунар гъаваянбуру я ва и карди чи халкъ мадни тупламиш хуьнал гъизва. 12-сентябрдиз Россиядин Президент Владимир Путин ополченцийриз и лишанлу югъ мубарак авун патал республикадиз атанвай. Ада къейдна: «И кар чаз багъа я: а вахтунда гъам дигегълийри, гъам итимри, гъамни гъатта аялрини и вакъийра иштиракна. Им неинки Дагъустан, и такабурулу тлебиатдин инсанар, гъак Россия патални важиблу тир. Ида бандитриз халкъ чпихъ галачирди къалуна. Гъа им лайихлувал тир, гъа им къилинди я».

И шадвилдин ва рикел аламуькдай юкъуз чи умуми квал тир Дагъустандин абадвал патал яшамеш жезвай ва зегъмет чуьгъазвай вирибуруз чухсагъул лугъуз кланзава. Республикадилай ва улкъведилай къецепата яшамеш жезвай чи ватанегълийриз къетлен чухсагъул къезва. Чи республикадикай гзаф чимивилин келимаяр лугъузвай абур мискинар эцигунин, школяр квачел ахкъулдунин ва яшайишдин хейлин маса проектра куьмекар гузва. Чна и кар гъисзава ва адаз къимет гузва. Абур вири сагърай! Чпин къуватризни килиг тавуна, абур исятдани, 1999-йисуз хъиз, чеб республика вилик тухунин, инсанрин уьмуьр хъсанарунин кардиз гузва. И кваллахдал чун РФ-дин Президентди гъамиша желбзава. Къуй виридахъ бахтлувал ва саламатвал, ислягъвал ва мергъяматлувал хъурай. Дагъустандин ва Россиядин абадвал патал цийи агалкъунар хъурай. Къез виридаз сувар мубаракрай!, – лагъана эхирдай Дагъустандин Къили.

Идалай къуллукъ РД-дин сифте Президент Муху Алиев ва бандитар кукъваруник чпин пай кутур маса ксар рахана.

ГЪУЪРМЕТЛУ АХЦЕГЪ РАЙОНДИН АГЪАЛИЯР ВА МУГЪМАНАР!

садвилдин йикъа чун вирибуру патал багъа ивируар – чи халкъарин дуствал, халкъарин арада ислягъвал хун ва Ватан клан хун, руьгъдин жигъетдай азаддиз вилик фин лишанламишзава. Эхиримжи йисарин вакъийри чи рикел цукъ акъудзавай ва агалкъунралди вилик физвай Дагъустан ва район туьктуьрунин карда халкъарин садвилдин ва ватанпересвилдин зурба къуват хъизва. Хайн ватандиз менфят гъиз чалишмишвилени чун садзава. Садвилдин гъисседи лап муракаб, миллет патал умуми месэляяр гъалдайла, чаз къуват ва къастунал кевивал гузва.

Къе чи республикада къилин суварикай сад Дагъустандин халкъарин садвилдин Югъ къейдзава. Чи халкъарин садвилдин адан аслу туширвилдин ва цукъ акъудуниз къуллугъай чешнеяр Дагъустандин тарихда гзаф ава. Чи республикадин халкъарин садвал ва жуьрэтлувал Ватандин Чехи дяведин йисарани, 20 йис идалай вилик Дагъустандал террористрин бандтешкилатри гъужумайлани ачухдиз малум хъана. А чавуз сад хъуналди, Дагъустандин халкъ къетивилелди улкъведдин садвал ва конституциядин къурулуш хуьз къарагъна.

Дагъустандин халкъарин

Садвал ва баришугъвал, адетриз ва ахлакъдин ивириз вафалувал гъам республика ва гъамни чи район дурумлуодаказ вилик финин, агъалийрин секин уьмуьр таъминарунин лап важиблу шартар я.

Къуй хайн чилин машгурвал ва баркаллувал артухарунин гъакъисагъ зегъметда квех чандин мягъкем сагъвал ва агалкъунар хъурай!

«Ахцегъ район» МР-дин къил
О.М.АБДУЛКЕРИМОВ

АКТИВВИЛЕЛДИ ИШТИРАКНА

Имуьквара Новолак районда ам арадал атайдалай инихъ 75 йис ва Дагъустандал гъужум авур бандтешкилатар кукъварайдалай инихъ 20 йис тамам хун къейдна. Суварин серенжемра Ахцегъ райондин яратмишунин коллективрини активвилелди иштиракна. Райондин культурадин спортдин, жегъилрин политикадин ва туризмдин Управленидин коллективди и идардин начальник Къистер Гъаниевадин регъбервилек кваз Новолак райондин агъа-

лийрин ва мугъманрин фикирдиз итижлу программа теклифна. Адак ашукърин ансамбль, милли къайдада туьктуьрнавай гъаят, манияр ва къуьлер квай.

Чи райондин культурадин Управлениди туьктуьрнавай гъаятдиз Новолак райондин хейлин агъалияр ва мярекатдин мугъманар атана. РД-дин Къил Владимир Васильева ва Республикадин Гъукуматдин Къилин заместитель Рамазан Жафарова чи райондин векилрин алахъунриз хъсан къимет гана.

векилар авай. Серенжемра кыле депутатрин райсобранидин председатель Абдул-Керим Палчаев авай чи райондин идарайрин састе руководителрини иштиракна.

Шадвилдин серенжем концертдин гегъенш программадилай башламишна. Адак Расул Гъамза-

гуниз мажбуру хъана. 226 аскер, къенепатан кранин органдин 53 къуллугъчи, 25 ополченец телеф хъана. Гъар садан твар чидай чна абур гъамшалугъ яз рикел хуьда. 106 ополченецдиз Жуьрэтлувилдин орденар, 42 касдиз «Ватандин вилик лайихлувилерай» ордендин

АХЦЕГЪ РАЙОН ТЕШКИЛАЙДАЛАЙ ИНИХЪ 90 ЙИС ТАМАМ ХЪУНИЗ ТАЛУКЪ ЯЗ

ЭБЕДИ ЯЗ РИКЛЕРА АМУКЪДА

Низам ШАГЪБАНОВ,
РФ-дин образованидин гъурметлу
работник, РД-дин лайихлу муаллим

Йисар къвез алатда, девирарни, къурулушарни дегиш жедат, амма тарихдиз, чи баркаллу рухвайрин уьмуьрдин рекъиз, крариз, пийзвай итиж инсанят амай къван зайиф жедат.

Балуджа Ахцегърилай 6 километрдин яръга, рагъэкъечдай пага, къве терефдихъайни кIамар авахъзавай раган къилел алай хуьр тир. Анин виликай, дередай гъвечи Мугъулах тIвар алай вацI авахъзава. 1952-1953-йисаралди и дередат 8 хуьр — 8 колхоз авай. Абуру чпин девлет — лапагар гегенш мулкара, гуьлчмен яйлахра хуьзвай. И дередат авай виридалайни чIехи хуьр Ялцугъар тир (Мегъарамдхуьруьн райондин Советский хуьруьз къуч хъанва). Ялцугъарин Советдик акагъзавай виридалайни гъвечи хуьр Балуджа тир. Ина 34 хизан, 200 дав агакъна агъалияр яшамш жезвай. Вагандин Чехи дяведин йисарат и дередат 65-70 агъзур лапаг, 3 агъзур къван къарамалар, 2 агъзурдалай виниз балкIанар хуьзвай. Гъайиф хъи, къенин девирдат я и девлетар, я и хуьрер садни и дередат амач.

Гъвечи хуьр тирIани, Балуджадай Ваган хуьз 21 къегъал фенай. Абурукай са паюни элкъвена хайи ерийриз хтун къисмет хъанач. Абурун арада наградайриз лайихлу хъайибурни ава. Мугъурун Мугъураз, Алиев Алидиз, Ферзалиев Тегъмезаз Яру Гъетрен, Кутузован орденар ганвай.

А.Алиева дяведилай гуьгъуьниз колхоздин председателвиле, Волгограддин высший партшкола къуьгъай М.Мугъурова партиядин Ахцегъ райкомда жуьреба-жуьре къуллугърал кIвалахна. И хуьрй пуд кас Ленинан ордендиз лайихлу хъана. Къасумов Мегъамед Абдуллаевич, Желил Бабаев, адан хва Ширин Бабаев Азербайжандин НКД-дин органдин лайихлу работнивиле тIварцIиз, орденриз медалриз лайихлу хъана. Ам 1953-йисан мартдин вацра вичин 58 йисни тамам тахъанмаз, полковникдин чинда аваз Бакуда рагъметдиз фена.

Ширин Бабаеван хва Юрика бубадин пеше давамарна. Ам Ирандинни Туьркиядин сергъятра вичин уьмуьрдин эхирдалди разведчик хъана. Буба хъиз, хвани 1989-йисуз полковникдин чинда аваз Бакуда рагъметдиз фена. Чи хуьруьнви Максимум Максим яръгал вахтунда Цийи Къурушрин совхоздин парторганизациядин къиле хъана. И тешилат а чIавуз республикада лап хъсанбурукай сад тир.

Са жерге хуьруьнвиризи “РД-дин лайихлу муаллим” лагъай тIвар гана, сифтебурукай яз, месела, Шекералиев Шекералидиз, и царарин автордиз, стхяр тир Максимовризи. Чи гъвечи хуьрй акъгатай экономикадин илимдин сад лагъай кандидат вичи яръгал вахтара Владикавказда кIвалахай Хаирбеков Уруж я. Полковник Дахдемиров Абдулмажид алай вахтунда Грозныйдин военный госпиталдин къиле ава. Подполковникдин чинда аваз Давудов Гуьлемета, Байрамалиев Абдулаяр гъгал йисара МВД-дин органра кIвалахна. Максимум Сейфуллагъни Аллагъвердиева Гъава РД-дин культурадин лайихлу работникар я.

1998-йисалай инихъ Паша Эмирович Аллагъвердиев республикадин меркездин Собранидин 2-5-созыврин депутат, 2015-йисан октябрдилай и Собранидин председателдин сад лагъай заместитель я. Шекералиев Исмаил Дербент шегъердин Собранидин депутатвиле хъана. Семедов Эшреф, Хаирбеков Хайирбег, Мегъамедханов Идрис РД-дин лайихлу механизаторар я.

Балуджавияр гъарнигъ чIканва лагъана, хуьр, хайи дагълар, тарих, машгъур ксар рикIелай алудна виже къведат, абурукай жегъил несилризни чирна кIанда. Гъа ихътинбурукай са къегъал хва Эш-

рефов Азимни я. Вичин намуслу зегъметдалди ада еке агалкъунар къазанмишна: ам Зегъметдин Яру Пайдахдин ордендиз, “Дагъустандин лайихлу автомобилист” лагъай тIварцIиз лайихлу хъана. Ферзалиев Рамазанни Балуджадин къегъал хва я. Мукъвара ам азаддиз къуршахар къунай Россиядин кIвенкIвечивал патал акъажунра 2-чкадиз лайихлу хъана. Рамазан Ярыгинан ва маса турнирдин призер я. Ада дуьньядин кубок къачуна, алай вахтунда Хасавюрт райондин Бамматюртда яшамш жезва. Чна адал дамахъзава, къуй адахъ еке агалкъунар хуьрай. Азербайжандин машгъур шаир Семед Вургъуна лагъайвал, “дуьнья-эбеди, инсанар лагъайтIа, мугъманар я и дуьньядал къвез хъфидай”.

Жуван хуьруьнвирикай рахадайла, аз ялавлу инкIилабчи Абдурагъман Исмаилов гегеншдиз акъвазиз кIанзава. Четин вахтара Дагъустандин чинебан обкомдин член яз, зурба кIвалах тухвай, 21 йисни тахъанмаз, 1919-йисуз деникинчийри вагъшивилелди телефай Абдурагъман Исмаиловакай хъидай гафар гъаф ава. Чи хуьрй тир и жегъилди Уллубий Буйнакскийдихъ, Махач Дахадаевахъ, Гъарун Саидовахъ ва маса инкIилабчийрихъ галаз санал еке кIвалах тухвана.

Абдурагъман 1898-йисуз дидедиз хъана. Суьгъбетзавайвал, ам къатIунар авай, сабурулу, аламагдин гада тир. Абдурагъманан буба Фетяли халудихъ пуд рушни къве гада авай. Чехи хчин тIвар Исмаил тир. И тIвар Фетяли халудин бубадал алай. Куьчери гъаф лезгиар хъиз, акъван кесиб тушир Фетяли халуни

вичихъ авай кIвалин мал-деветлетни гъаз зулухъди хуьруьн жематдихъ галаз Азербайжан патаз фу къазанмишиз фидай, гатуз хуьруьн яйлахриз хкведай. Эхиримжи йисарат ада Варташен райондин къилихъ галай дагъдай гъвечи яйлах къачуна, пара вахтара ам гатузни Азербайжан патат амуькыз хъана.

Ирид йиса авайла, гада бубадикай магърум хъана. Ахцегъа урус чIалан муаллимвиле кIвалахзавай хуьруьнви Жалил Бабаева Абдурагъман ана мектебдик кутуна. Абдурагъман тербияламишунин карда Бакуда пролетариатдин революционний гъерекатдин активный иштиракчи Ширин Бабаева еке роль къугъвана.

Ахцегъа мектеб акъалтIарайла, Абдурагъман Темир-Хан-Шурадин реальный училищедиз гъахъна. Ина ам революционний гъерекатдик экечIна. Жегъил дагъвирдин

уьмуьрдат 1916-йис къетленди яз къейд ийиз жедат: конкурсдин имтигъанар агалкъунралди вахкай адакай Москвадин къилин коммерческий училищедин студент хъана. Ана кIелзавай Гъарун Саидовни А.Исмаилов дустар тир. Абуру студентдин революционний гъерекатра, марксиствиле кружокра активвилелди иштиракзавай, марксизмдин литература кIелзавай. Амма Абдурагъманавай Москвада яръгалди кIелиз хъанач. Революционний гъерекатда иштиракзавай лугъуз, ам училищедай акъудна.

Дагъустандиз хтайлани, сифте — Темир-Хан-Шурада, ахпа Порт-Петровскда революционний кIвалахрик экечIна. 1917-йисан майдиз, У.Буйнакскийди къил кутуналди, А.Исмаилован иштираквални аваз, Темир-Хан-Шурада Дагъустандин просветительно-агитационний бюро тешиклна. 1918-йисан 2-майдиз областдин центр Темир-Хан-Шурада Советрин власть малумарна. Дагъревоенсоветдин комитетдик У.Буйнакский, Д.Коркмасов, М.Дахадаев, А.Исмаилов ва масабур акатна. 8-майдиз гъа шегъерда большевикрин организация тешиклна, адан председателвилени тежрибалу

партработник А.Исмаилов хъана.

Гъа са вахтунда ам Реввоенкомдин суьрсетдин отделдин заведующийни тир. Цийи уьмуьр тешиклунин сифте мярекатра Абдурагъмана активвилелди иштиракзавай, контрреволюциядин аксина къуватар тушламишзавай. 1918-йисан сентябрдиз Дагъустанда Советрин власть къватйла, партийный, советрин работникри чинеба кIвалах тухузвай. И чIавуз Абдурагъман чинеба Самурдин округдиз, хайи Балуджа хуьруьз рекъе гъатна, агъалийрихъ галаз суьгъбетарна. Анай хуьруьнвиар, мукъвабар авай Шекидиз фена. Им революционер хайи ерийриз хтай эхиримжи сефер хъана.

Порт-Петровскдиз хтай А.Исмаилов 1918-йисан 2-октябрдиз бичераховчийри 100 кас коммунистрихъ галаз санал къуна ва

дустагъда туна. Ахпа гимида аваз Закаспийский крайдиз акъудна. Къунвайбурун са пай — Красноводскдин, амайбур, гъа жергедай яз Абдурагъманни, Ашхабаддин дустагъра туна.

Рабочийрин истемишунрикти 1918-йисан 27-ноябрдиз Исмаилов, Косъдин ва масабур дустагъдай шартIуналди ахъайна. Абуру эсерри чпин гуьзчивилик кутуна. Ятлани абуру большевикрихъ галаз алакъаяр туькIуьрна, Советрин власть патал женг чIугъаз эгечIна. 1918-йисан декабрдиз Ашхабадда гъукуматдиз акси лозунгар гъаз митинг хъана. Ана дустагъдай ахъайнавай коммунистри, А.Исмаиловани активнидаказ иштиракзавай. Абуру мад къуна ва дустагъда туна. Гила абурун тереф хуьз Бакудин рабочияр экечIна.

1919-йисан апрелдиз Абдурагъман Дагъустандиз хтана ва гъасятда чинеба революционний кIвалахдик экечIна. Им Англиядин чапхунчийри Дагъустанда рабочийринни лежберрин революционний гъерекатар инсафсузвилелди пуръуькъарзавай вахт тир. ИКI, абуру Порт-Петровскда Исмаилов, Ногин, Луционович, Хренов ва масабурни къуна. И карди рабочийрик хъел кутуна ва чпин профсоюзрин собранидал революционерар азад хуьвун истемишзавай кIарар къабулна. Инглисрин командование большевикар азад хуьвуниз мажбур хъана.

Революционний комитетди жегъил Абдурагъманал виридалайни жваабар везифа тапшурмишна. Чириюртдани Хасавюртдин округда контрреволюциядин кIеретIар тергун, азад хуьвур чкайра революционний властдин органар тешиклун, Порт-Петровск Чириюртдихъ, Хасавюртдихъ ва Грозныйдихъ галаз алакъалу ийизвай ракъун рекъинни телеграфдин алакъа гуьнгъуна хтун. И тапшургуь ада къилиз акъудна, гъа кI гъаф хуьрера Советарни тешиклна.

Баку-Грозный ракъун рехъ гуьнгъуна хтунихъ еке метлеб авай: анай герек суьрсет, яракъар ва парталар къвезвай. 1919-йисан майдин сифте къилера А.Исмаилова Горский Гъукуматдин аксина яракълу восстание гъазурунин карда иштиракзавай. Ам чинебан обкомдин составдик квай. Восстанидиз къарагъиз гъазур хъанвай. 13-майдиз Темир-Хан-Шурада обкомдин заседание къиле фейила, адан членар, гъабурун жергедай яз У.Буйнакский, А.Исмаилов ва масабурни къуна. Халкъ къарагъунихъай кичIевилий Горский Гъукуматди 19-майдиз абуру тади гъалда Порт-Петровскдиз гъана ва деникинчийрин гъиле туна. Абуру азад хуьвун патал абуру чалишмишвилери нетижа ганач.

Военно-шариатдин суддал большевикри чеб жуьрэтлудаказ тухвана. 1919-йисан 13-июлдиз шариатдин судди 13 большевикдиз талукъ яз приговор акъудна, вад касдиз — У.Буйнакскийдиз, А.Исмаилов, С.Абдулгалимоваз, А.В.Гъажимегъамедоваз, А.Алиеваз талукъ яз — гуьлеламишунин.

Августдин йиф. Вад большевик авай белогвардейчийрин “Кавказец” бронепоезд Чириюрт галайвал рекъе гъатна. Темиргоестанциядив агакъдалди ам акъвазарна, къандалар алай вад революционер авудна, дерин фурун патав тухвана, гуьлеламишна.

1919-йисан 18-августдиз Дагъларин улъке вичин баркаллу вад хчикай магърум хъана. Ялавлу революционеррин къамат дагъустанвийри чпин рикIера хуьзва. Махачкъалада абуруз памятник хжажнава (скульптор Гъайбат Гъейбагов). Заз лугъуз кIанзава хъи, цинин 16-августдиз ялавлу революционерар гуьлеламишайдалай инихъ виш йис тамам хъана, амма садазни и кардикай хабар авач. За гъукуматдин дережада мярекатар тешиклда лагъана фикирнавай.

НАРКОТИКРИЗ – ВАЪ!

КАНАБДИН 2000

КУЛ ТЕРГНАВА

Ведомствойрин уртах оперативно-профилактикадин «Мак – 2019» операциядин сергъятра аваз Россиядин Дагъустан Республикада авай ФСБ-дин Погрануправленидин къуллугъчийри Дагъустан Республикадин МВД-дихъ галаз сих алакъа хуьналди, наркотикар квай набататар битмишардай, абуру гъялдай ва хуьдай чкайар винел акъулдун патал 16 рейддин серенжем къиле тухванва. Не-

тижада вири саналди 2000 далай артух канабдин кулар тергнава. Къаякент районда саналди тир рейддин вахтунда чкадин агъалидивай канабдин кулар ва са килограмм марихуана къакъуднава. РФ-дин УК-дин 1-частунин 231-статьядай 2 уголовный дело къарагъарнава. Тахсирлуди 10 йисав къведалди азадвилекай магърум авун мумкин я.

АЯЛАР ТУЬНРАЛДИ ТАЪМИНАРДА

М.НАРИМАНОВ

Дагъустанда гъар вацIра аялриз Туьнар гуьнгуна. И йикъара республикада аялар Туьнрал таъминарунин рекъай аукцион къиле фена. Шегъеррин ва районрин больницайрин къвалав аялриз Туьнар гудай пункттар кардик акатнава. Региондин Минздравдин сайтда хабар гузвайвал, аялрин Туьнар рецептрай гузва. Абуру жув яшамш жезвай чкада авай поликлиникадай къачуна кIанда. Дагъустандин меркезда Туьнар пайдай пункт 146-нумрадин аптекада авай (адрес: Буганован куьче, 10).

РД-дин Гъукуматди 2019-йисан 5-мартдиз къабулнавай 44-нумрадин къарардихъ галаз къадайвал, суьрсетдин къатIалар гъаф аялар ва тIмил таъминвал авай хизанрай тир 3 йис жедалди аялар патал къачудай ихтияр ава. Къейд ийин, чеб вахтундилай вилик дидедин бедендикай хкатнавай аялар патал некIедин ва абуруз ухшамш къаришмаярни суьрсетдин сиягъдик акатзава. И кар гъа кI некIедин ва некI квачир хапIайриз, руфунри къайдасузудаказ кIвалахзавай бицIекриз гун патал емишрин ва емишринни салан майвайрин мижейризни талукъ я. Лугъун лазим я хъи, республикада гъар вацIран аялрин Туьнар гун тийиз гъаф йисар тир. Идан себебни конкурсда иштираквай ва чпи аялрин Туьнар рекъе твезвай компанияр чеб-чпихъ галаз судара гъатун хъана.

ГЪАСАНИИ ГЪУЪСЕЙН

«Къзилди нур гуда- бахт гьидач» - халкъдин мисал

Н.А.ГЪАЖИЕВ, зегьметдин ветеран, журналист

(Эвел 37-нумрада)

Гегьенш Квалер, ачух тавханаар. Сифте килигайла инра кас авачиз аквазва, секин я, ван-сес авач. Балкандилай эвчйна, еке варар ачухна, Мустафа Гьасан галаз къенез гьахъзава. Еке гьаят, къуд патахъ къакъан шар гала, къерехдай цларилай виниз хкаж хьана тарарин хилер куьрс жезва, гьабурин сериндик арада мензил аваз къве беседка ква. Цлахъ къекъевей чутхвардай гьевчи лекъез ширширдин ван ачалтна нек хьиз лацу, михьи яд авахъзава. Гьа и арада Квалей эвчйна, абурун къаршидиз къилел къзилдин гьаларин нехшралди безетмишзавай къацу рангунин парчадикай хривай шутку алай, сивел мили хьвер алайтани, вилера пашманвал авай лацу якларин чин алай 8-9 йисан яшда авай хьтин руш къевза. «Буба!» - лагана, ам Мустафадин вилик акайла, бубади, агъуз хьана, руш хурув чукъвена къужахламишзава. Ам ачухна Гьасаныхъ элкьвена: - «Им зи руш Озолина я» - лагана. Ахпа рушаз: - «Им Гьасан я, гьелелиг чина жедда, ада чи чубандиз хипер хуьз куьмекарда», - лагана, а патал элячзава. Гьасан анжах гила гьавурда аквазва- ам Мустафадин вичин суьруьрихъ гелкъез герек тир.

Са йисуз Гьасана ина хипер хуьз чубанвалзава. Сифте адаз и чка бегенмишни хьанвай. Ачух майданар, къацу чурар, михьи гьава, чехи чубанрини адан хатур хазвач, абуру мукьувай таниш ва сад садаз галаз вердиш хьанвай. Озолинадихъ галазни ам дуст жезва. Абуру санал апуьна беседкада суьгьбетар ийидай. Бубадини и алакьайриз манийвал гузвачир, гзаф вахтара ам Квале жедачир.

Гьасанакай Озолинадиз саки вири чир хьанвай, амма гьикъван чирез клан хьанатлани, рушан дидедин сиринай адан къил акачнач, шумудра ихтилат куднатлани, дидедикай рахун кумазни руш вичин алемда чуьнуьхъ жедай: чин чур хьана, вилера ажугъ гьатна кис жедай, чехи инсанди хьиз, ихтилат маса патахъ элкьурдай. Амма ихьтин гуьруьшар, суьгьбетар, рахунар, сирер ачухунар лап тмил дуьшуьшра жедай. Гьасаныхъ къайгьуяр авай - хперин суьруьрихъ гуьгуьна кекъуьн.

Иис алаатайла Гьасаназ сугьвал жезва. Рикелел вичивай квахьнавай стхани хтана, ам дарих хьана, руьгда пашманвал гьатзава. Вичиз клани хуьрера, кучейра, чуьллера азаддиз къекъевез вердиш хьанвай Гьасаназ мад гьахьтин уьмуьрди эверзава. Адан рикел катунин фикир гьатзава. Хушуналди вич ачух тийидайди адаз хьсандиз чизвай, гьавилий гьар жуьредин веревирдер ийиз, хвелет ахтармишзавай. Сир садазни ачухзавач. Мустафа, гьамиша хьиз, вичин къайгьуйрик кваз са гьиниз ятлани физва. Гьаятда касни авач, югъ няни жезвай. Озолинани аквазвач, юкьуз катун мумкин туш - авачирди гьаятда къатГуда, анжах йифиз катиз хьун мумкин я. Чинеба Квалели гьахьна, са тмил къзилдин пул чуьнуьхна, къаравуш ягьалмиш хьайи муьглет ахтармишна, варарай эвчйна, Гьасан, вич куь гуьзетзаватлани чин тийиз, мичи ва савух чулдиз гьахъзава.

Вичиз таниш файдасуз ва фагьумсуз уьмуьр башламиш хьийизва Гьасана. Квал-югъ хьанач, галкидай чил авач: хуьрера, сиягьат ийиз, мичи хьайи чкада йиф акьудиз, ачалтай чкадай жедай зат чуьнуьхиз уьмуьр тухуз

хьана ада. Кверерани гьатна, са шумудра чуьнуьхардайла къуна гатунарни хьана. Эхирни вичи тухузвай уьмуьр вичизни негъ жезва, вуч ийидайтла чин тийиз хуьряйни эвчйна, ам къил кака-тай патахъ физва.

Цавун аршда авай ракъини цу хьиз куьза. Къацу векь-къал хьайитлани санайни аквазвач, серин гудай са затлани авач. Квач чилий экъис хьанвай къванерихъ галкиз Гьасан рекъе ава. Яргъай адаз девейрин карван аквазва. Еке ва къакъан цларин къене авай шегьердив агакьайла, югъ няни жезвай.

Варар Клеви хьувуна, абуру къенез ахьайзавач. Чуьлда йиф акьудиз гьазур хьанвай карван-чири нянин туйн авунин гьазурвилер аквазва. Абуру Гьаждал физвай мусурманрин десте тир. Куьмек ва далда кланз мукьув атай Гьасан абуру къабулзавач. Иник квай са шумудаз Гьасан къайдасуз рекъел алаз, чуьнуьхардай хесет кваз уьмуьр тухузвайди яз чизваз хьана. Чпин сефердик леке акачиз кичелла, гунагьгар гада мукьувни агудзавач абуру. Чара атлай Гьасан са версинин къван абурукай яргъа авай. Гьевчи ва аскан Квалер аваз аквазвай хуьр галайвал физвай ам.

Галатнава, са клус недай фу жагьидатла лагана, умуд кваз ам лап къерехдал алай са квалели илифзава. Дишегьли, пуд гьевчи аял, цлай авачир къайи къул. Аялрин пашман вилер атайдаз умуд кваз килигзава, гишин я лугъуз шехъзай аял, катна фена, дидедив игис жезва. Йийр-тийир квахьнавай дишегьлиди атайди къабулзава, аял секинарна Квале недай са затлани авачирди малумарна, Гьасаназ анжах ксудай чка теклифзава. Гьасан тахьайтлани виридан гьавурда акьунвай. Къула цай хьувуна, къажгъан эциг лагана, ам Квалей эвчйна физва. Ам гьиниз фенатла чидач, амма са къве сятдилай къула са турбани аваз Гьасан хкьезва.

Анжах гила адаз Квалели пипле азарлу яз тлал чуьгузавай, месик квай Квалели иеси-итим аквазва. Гьанвай таза Келен як къажгъанда фад ргавза. И йиф хизандин рикел аламукьдайди хьана: тух жедалди як туйна, вири динж тир. Экуьнихъ фад къарагъна, Гьасан вичин рекъе гьат хьийизва. Вич къабул тийидайди чиз ам каравандихъ галаз физвач. Гьадан патавай элячйна, шегьердин Клеви варар галайвал гьерекатзава. Абуру ачухдай вахт хьанвачир. Гьавилий каравандихъ галайбур «И Кламай гьиниз физвайди я лугъуз» - адал хуьрез гьазур хьанвайла, Гьасанан вилик варар ачух хьана ам шегьердиз гьахъзава. Тажуб хьайи карвандик квайбур тандиз гьазур хьхьана, чебни рекъе гьат хьийизва.

Мукьув агат тийиз, абурун къарадик кваз фена, Гьасан карвандихъ галаз Меккедив агакьзава. Ина ам Мугьаммад пайгьамбарди эхиримжи сефер Гьаждал атана «веда хутба» (прошальная исповедь) малумарай Арафат пак тепедин вилик метлал аквазна, Аллагьдивай вичин гунагьрилай гьил къачун тлалаззава: «Гьил къачу залай, вуна гайи йикъал зун рази я, зак гунагьгар гзаф ква, чуьнуьхарни за авуна-гишин тир, масабуроз завай за затлани гуз хьанач-жувахъ авачир. Гунагьгар ашкара тирбурулай малум туширбур мадни гзаф я - ваз вири чизва. Хиве къазва-къуз рекъел элячйда, вуна гайи къисмет за разивилелди къабулда» - лагана, мад лугьудай гафарни чин тийиз, ам къахрагъна хьфизва.

УЛУЧШАТЬ КАЧЕСТВО УСЛУГ

В соответствии с Федеральным законом от 5 декабря 2017 года № 392-ФЗ «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации по вопросам совершенствования проведения независимой оценки качества условий оказания услуг организациями в сфере культуры, охраны здоровья, образования, социального обслуживания и федеральными учреждениями медико-социальной экспертизы» и постановления Правительства Республики Дагестан от 13 августа 2015 года № 239 «О независимой оценке качества оказания услуг организациями в сфере культуры, социального обслуживания, охраны здоровья и образования» Министерством труда и социального развития Республики Дагестан проводится работа по созданию условий для проведения независимой оценки качества условий оказания услуг организациями социального обслуживания.

Независимая оценка качества условий оказания услуг организациями социального обслуживания является одной из форм общественного контроля и проводится в целях предоставления получателям социальных услуг информации о качестве условий оказания услуг организациями социального обслуживания, а также в целях повышения качества их деятельности.

Независимая оценка качества условий оказания услуг организациями социального обслуживания предусматривает оценку условий оказания услуг по таким общим критериям, как открытость и доступность информации об организации социального обслуживания; комфортность условий предоставления социальных услуг; доброжелательность, вежливость работников организации социального обслуживания; удовлетворенность качеством условий оказания услуг, а также доступность услуг для инвалидов.

В целях создания условий для проведения независимой оценки качества Минтруд РД инфор-

мирует граждан о возможности принять участие в 2019 году в независимой оценке качества и высказать свое мнение о качестве условий оказания услуг в сфере социального обслуживания Республики Дагестан, заполнив интерактивную анкету (оставить отзыв, пожелание) на официальном сайте Министерства труда и социального развития Республики Дагестан (www.dagmintrud.ru).

Граждане также могут принять участие в анкетировании при проведении мониторинга качества условий оказания услуг организацией-оператором в организациях социального обслуживания, в отношении которых проводится независимая оценка качества в 2019 году.

В 2019 году решением Общественного совета при Министерстве труда и социального развития Республики Дагестан запланировано проведение независимой оценки качества в отношении 25-ти подведомственных Минтруду РД организациях социального обслуживания, перечень которых размещен на сайте bus.gov.ru и на официальном сайте Министерства труда и социального развития Республики Дагестан (www.dagmintrud.ru) в специально созданном разделе «Независимая система оценки качества».

Общественным советом осуществляется мониторинг общественного мнения о качестве условий оказания услуг организациями социального обслуживания Республики Дагестан, результаты которого обрабатываются и используются, в том числе при составлении независимого рейтинга таких организаций.

На этапе проведения мониторинга качества условий оказания услуг, организацией-оператором, как уже было отмечено, будет осуществлен сбор, обобщение и анализ информации о качестве условий оказания услуг организациями социального обслуживания, в том числе посредством опроса получателей услуг (общественного мнения), анализ мнений экспертов и открытых источников

информации, сбор первичных данных и их обработка в соответствии с разработанными методами и методиками.

После завершения данного этапа Общественным советом будет сформирован рейтинг организаций социального обслуживания, а также подготовлены рекомендации по улучшению качества работы организаций социального обслуживания.

С учетом рекомендаций Общественного совета по улучшению качества условий оказания услуг организаций социального обслуживания, утверждаются планы мероприятий по устранению нарушений, выявленных в ходе независимой оценки качества в 2019 году.

Следует отметить, что результаты независимой оценки качества с 2018 года представляются ежегодно на рассмотрение в Народное Собрание Республики Дагестан в форме публичного отчета Главы Республики Дагестан, который рассматривается с участием представителей Общественной палаты Республики Дагестан и общественных советов по независимой оценке качества в сфере культуры, охраны здоровья, образования, социального обслуживания.

По результатам рассмотрения данного отчета Народным Собранием Республики Дагестан принимается решение, содержащее рекомендации Главе Республики Дагестан по улучшению работы соответствующих организаций.

Обязательный публичный отчет Главы Республики Дагестан о результатах независимой оценки качества условий оказания услуг организациями в сфере культуры, охраны здоровья, образования, социального обслуживания, которые расположены на территории Республики Дагестан, за 2018 год размещен на сайте bus.gov.ru и на официальном сайте Минтруда РД (www.dagmintrud.ru) в специально созданном разделе «Независимая система оценка качества».

ПРОКАТДИН ПУНКТ – КАРДИК

КЦСОН-дин яшайишдин рекъай тади куьмекдин отделенида азарлуяр реабилитация авунин технический такьатрин прокатдин пункт ачухнава. Чна квевай игьтияж авай агьалийриз куьмекун патал иниз кез герек амачир костьлар, ходункяр, асяяр, набурин коляскаяр ва масабур вахкун тлалаззава. Абуру

Ленинан тварунихъ галай куьчедин 2-паруда авай 5-нумрадин Квале ислендилай жумьдалди пакаман 9 далай эгечйна нянин сятдин 6 далди къабулзава. Алава вири месэлайрай 8-928-563-35-06-нумрадин телефондай хабар къаз жедда.

«Ахцегь район» МО-да авай КЦСОН

ОБЕСПЕЧИТЬ БЕЗОПАСНОСТЬ ЗЕРНОВОЙ ПРОДУКЦИИ

Марина МУРСАЛОВА, начальник отдела Управления Россельхознадзора по РД, замуженный работник сельского хозяйства РД

С начала текущего года должностными лицами Управления Россельхознадзора по Республике Дагестан произведен досмотр 268 тыс. тонн зерновой продукции, что на 8 тыс. тонн больше чем за 2018 год, отгружаемой в Исламскую Республику Иран. Преимущественно экспортное зерно поступает в порт автомобильным и железнодорожным транспортом из Кабардино-Балкарской республики и Ставропольского края, где, по данным экспертов, выращен хороший урожай. Сначала его загружают в специальные емкости для временного хранения зерна – элеваторы, затем по мере формирования судовых партий оно перегружается на корабли.

По завершению погрузки инспекторами Россельхознадзора отбираются пробы зерновой про-

дукции, которые доставляются в лабораторию с самыми современными приборами исследований – в дагестанский филиал Всероссийского центра карантина растений ФГБУ «ВНИИКР». Всего с начала года, таким образом, было доставлено и исследовано 86 пробы зерновых культур, в которых карантинных вредных объектов не выявлено.

По итогам лабораторных исследований специалисты дагестанского филиала Всероссийского центра карантина растений

ФГБУ «ВНИИКР» начинают процесс фумигации – уничтожения насекомых и других видов возбудителей болезней растений путем отравления газами-инсектицидами. Только по завершению фумигации, суда с зерновой продукцией отправляются в Иран. А газ, выделенный из специальных приборов, будет циркулировать в трюме с зерном еще несколько дней во время перехода судна.

На основании заключений подведомственного Всероссийского центра карантина растений Россельхознадзором за отчетный период выдано 179 фитосанитарных сертификата. При проведении карантинного фитосанитарного контроля подкарантинной продукции нарушений международных фитосанитарных требований не выявлено, карантинные объекты не обнаружены. Благодаря последовательным действиям сотрудников Россельхознадзора удалось обеспечить безопасность отгружаемой зерновой продукции.

«КВАЛАХА, СТХАЯР!»

(1999-йисуз Дагъустандал гъжум авур международный террористар, бандитар кукIварайдалай нинхъ 20 йисан юбилейдиз бахшзава)

Гьемдуллагъ БАБАЕВ,
зегьметдин ветеран, РД-дин культурадин лайихлу работник

2016-йисан июлдиз Сергокxала хуьруьвай акъван яргъа тушир тамун кxерехдив гъай векин майдандал инин са десте агъалияр ял ягъиз фенвай. Югъ ниянхъ элкxевейла, хейлинбур хуьруьз хтана. Полициядин къуллугъчи Мегъамед Нурбагандовани адан амледин хва Абдурашидани эхиримжидан цIуд йиса авай гъвечIи стхади гъа ина йиф ийидайвал хъана. Абуру алачухни янавай. Пакаман вадан зураз ширин авара авай абурал, дъшуьшдай хъиз, яракъламиш хъанвай малум тушир вад кас расалмиш хъана. Абуру сифте нубатда къатканвай-бурув гъай телефонар къакъудна кукIварна.

Атанвайбур бандитар тирдал шак аламачир. Абурукай сада, 10 йиса авай гадади кyuл эцягъайла, 23 йиса авай адан ими Абдурашид Нурбагандова багъри аялдин тереф хуьз чалишмишвална, и вахтунда бандитри ам пуд гуьлледив яна кxена. Ахпа абур акъвазарнавай машинра къекъвена. Къвед лагъай машинда къекъвейла, бандитриз 31 йиса авай полицейский Мегъамед Нурбагандован удостоверение акуна. Тадиз адан гъилер кутIунна, полицейский багажникдиз вегъена, тамуз тухвана, адаз гужар ийиз башламишна. Гъа са вахтунда «гъунарар» видеокамеради къачуна, чпин башчийриз къалурун къетIна: – акъазвани, чна къайдаяр хуьдай органрин къуллугъчийрихъ галаз гъикI женг чIугъвазватIа?.. Гъиле полицейскийдин яру удостоверение авай алчах бандитри векъи сесиналди ана кxенвай гафар кIелиз, хабар къазва: – Им вун я ман?

– Эхъ, зун я, – жаваб гана полицейскийди.

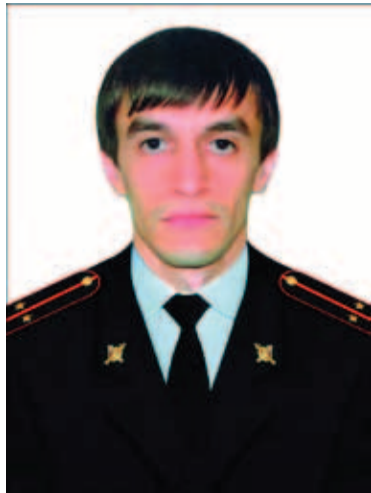
– Лагъ, лагъ...

– Вуч лугъуда?

– Лагъ, полицияда кIвалахмир.

– КIвалаха, стхаяр! – лагъай гафари абур, цIайлапанди ягъай хъиз, къарсурна.

Гъайиф хьи, Мегъамед Нур-

багандован гъиле я хци гапур, я тапанчи, я автомат авачир. Адан гъилер кутIуннавай, амма адан хура Ватандихъ ялварзавай, чакмадин къван хътин, явлалу хци рикI авай. Адай акъатай къве гафуну душмандиз тамам гапур рикIиз сухайдалайни артух таъсирна. Абур яракъ гъачир полицейский чпиз муьтIугъгариз алакxна. Амма хъанач!..

**ВикIегъ хци душмандин,
Са буйругъни къабулнач.
Тереф хвена Ватандин,
Гъунар, гъайбат къалурна.
Душман михъиз зурзурна,
Жаваб гана къанлуьриз:**

– Жемир квекай ягъсузар,
Ватансузар, жасусар,
Фендигарар, ферсузар,
Аллагъдихъай кичIе хухъ!..
Халикъдиз куьн акъазва,
Гужуналди куьне куьн,
Жегъеннемдиз чIугъвазва.

Яракъ гъачир полицейский
МуьтIугъгариз алакxнач.
Вичин уьмуьрдин кинез,
Вафару хъай офицер,
КичIе тахъай къагъриман,
Къуватлу аслан хъана!..
Лагъай гафар залумриз,
Гзаф пис залан хъана.

**Инсафсузри, вагъшийри,
Къегъал хциз къаст уна,
Гуьлле гана къанлуьри,
Тамун юкъвай кат хъуна
Явлалу руьгъ, эрзиман,
Халкъдиз сейли**

**къагъриман,
Чи къудратлу пагъливан,
Жумартлу тир игитди,
Ватан патал, халкъ патал,
ВикIегъвилел чан гана.**

**Ватан патал, халкъ патал,
Чанар гайни игитар,
Гъич садрани рекъидач.
Гъетер хъана цаварал,
РапI-рапI ийиз эбеди,
Нур чукIуриз туьхуьдач!..**

Мегъамед Нурбагандован къегъалвал гъамишалугъ инсанрин рикIера ва къанажагъда амукъда. Са рахунни алач, бандитрин телефондай видеозапись гъат тавунайIа, викIегъ полицейскийди вич тухвай тегъердикай чирни жедачир. Мегъамед Нурбагандован уьткемвилекай вири уьлкведиз хабар хъана. Россиядин Федерациядин Президент Владимир Путинани дирибаш полицейскийдин гъерекатриз дъузгуьн кxимет гана. Ада Мегъамед Нурбагандован Россиядин ИгитвилитIвар гуьн гъакъиндай Указдал къул чIугуна ва Къизилдин Гъед, Мегъамедан диде-буба Нурбагандазни Къумсиятаз Кремлдиз теклифна, абуров вахкана.

**Чехи регъбер Путина
Мегъамедан хизандиз,
Кремлдиз теклифна.
Россиядин Игит яз,
Къизилдин Гъед тебрикна.**

**Ватан патал, халкъ патал,
Чан къурбандай къегъалриз,
Женнетар къисмет жада,
Азадвиллин, шадвиллин,**

**Эбеди яз алхишиз,
Элдин патай баркалла,
Дережа гъуьрмет жада.
Жегъилризни чешне яз,
Зурба тир кxимет жада!..**

ХЪСАН АДЕТРАЛ АМАЛ ИЙИН

К.ИБРАГЪИМОВ,
педагогвиллин зегъметдин ветеран Хуьруьгрин хуьр

Адетар лагъай гафунин мана гегъеншиди я. Абур гъар са девирдиз килигна дегиш жезва. Гъар са хуьруьхъ, рахунин нугъватдин къетIенвилер хъиз, адетарни авайди я. Мисал яз, августдин ва сентябрдин варцара чи хуьрера мехъерар пара жезва. Эвленмиш жезвай жегъилар къуй чпин рикIе авай мурадрихъ агалкърай! Амма гзаф дъшуьшра мехъерал еке къал-макъалар арадиз къезва. И кардиз рехъ гузвайбурни ички хъванвай жегъилар я. Ихътин гъалар арадай акъудун патал чна гъар йикъан алахунар авун чарасуз я.

Са хуьрай маса хуьруьз руш тухудайла, жегъилри рехъ къазва. Им фадлай авай адет я, амма са хуьруьн кxене мехъеррин вахтунда рекъер къун им лап ахлакъсуз-виллин лишан я. Алай вахтунда аял суьннет авун еке шадвиллиз элкxенва, ихътин хъсан адетар анжах тебрик ийиз жада.

Исятда инфляция жез, пул къвердавай къуватдай аватзава. Лезгийрихъ «яргъандиз килигна кIвачер яргъи я» лугъудай мисал ава. Мехъеррал, межлисрал герексуз харжияр ийизвай ксари и мисалдал амал авунайIа хъсан тир. Ида кесиб инсанриз чпин пулдин такъатар менфятлудаказ харждай мумкинвал гудай. Чун зарарлу адетар терг ийиз, хъсанбуруз рехъ ачухиз чалишмиш хъана кIанда.

ХУЬРЕРИЗ – АВАДАНВАЛ!

КЪУЛАЙДИЗ ТУЬКIУЬРЗАВА

Ахъегъ райондин 90 йисан юбилейдиз гъазур-вилер акунин серенжерин сергъятра аваз мукъвара Гъуьгъезрин хуьруьн агъа мягъледин агъалийри инаг къулайдиз туькIуьрун патал мелер кxиле тухвана. ИкI, Мирзегъ Лачинован регъбервилекъ кваз абур куьгъне ва гъвечIи булахдин чкадал цIийи хъсан булах эхцигна. Эцигунрин материалар къачун патал Тельман Лачинова, Къариб Алирзаева,

Султан Лачинова тайин къадар пул вугана.

Булах эцигунин кIвалахар кxиле физвайла. М.Лачиноваз С.Лачинова, К.Алирзаева, М.Алирзаева, М.Лачинова, Э.Агъаризаева активвилелди куьмекар гана. Гележегда мягъледин инсанри булахдихъ жугъун агулдун, ам малари яд хъвадай чкадикай чара авун ва плитка туналди чIагурун фикирдиз къачунва.

КВЕЗ ЧИДАНИ?

БАЛУГЪ-СТIАЛ

Цин лап деринра яшамаш жезвай ажайиб гъайванрикай сад балугъ-стIал я. Ам цин кIане, тахминан 600-1200 метрдин деринра, Австралиядинни Тасманиядин кxерехра авай ятара яшамаш жезва. Эхиримжи вахтара балугъчийри и ажайиб балугъар цин винел акъудзавайвилекай абур терг жадак къван чкадал атанва. Балугъчийри гъуьлуьн деринрай пахлаханар ва маса затIар къадайла чилиниз балугъар-стIаларни къезва.

Балугъ-стIал сифте яз 1926-йисуз Тасманиядин балугъчийри къуна, амма са къадарда ахтармишунин кIвалахар анжах XX асирдин къвед лагъай паюна кxиле тухвана. Адан яргъивал вини кxил 30 сантиметр, заланвал — 10-12 килограмм я.

Це явашдиз сирнавдай балугъ ятIани, сив ахъайна, са чкадал акъвазна, ада патавай сирнавна фидай гъвечIи гъайванар вилив хуьз ва абур нез жада. Азиядин уьлквейрин агъалийри и жуьредин балугъдин як недай лезетлу затI хъиз ишлемшзава, европавийри лагъайIа, акси яз, и балугъдин як нез тежедайди яз гъисабзава.

ИЧКИДИН КЪУВАТ

«Шерифали бубадин насигъатар» ктабай

Жемьатди пиянискавиллиз кxил ягъиз акурла, са пачагъди вичин вилайтда ички кIевидакъз къадагъа ийидай, акъалтIай пияниска гъатта асмишдай къарар акъудда. Ички хъвана, къил-къилелай алатнавай гъич са касни и вилайтда амачир.

Са юкъуз сейирдиз экъечIай везирдиз шегъердин цлан пуна сад пияндаказ къатканваз акъада. Хкида ам пачагъдин кxилив.

– Вучиз вуна ички хъванва, зи къарар кваз къазвачни? – ажугълудаказ хабар къада пачагъди.

– Пачагъ вун сагърай, за хъунихъ еке негижа ава.

– Вуч негижа? – тажуб жада пачагъ.

– Вуна инал са кесиб кас, кIвачер квачирдини ва са буьркъудини гъваш. Са кIвале чаз къвед-пуд шуьше эрекъни ва адахъ галаз хъсан недайдини це. Вуна пердедин къулухъай яб акала. Ахпа вун гъавурда акъада.

Пачагъдиз и меслят пара итижлу хъана, лагъайвал ийида. Къуна гъанвайда гила тIуьн-хъунин тамадавал ийизва. Къве

бокалар хъвана, пуд лагъайбур цадайла, буьркъуда къал акъудда:

– На заз квелай тIимил цазва, хванахвар, – лугъуда ада.

– Са къуьл за ви тумуна эцяда хьи, вун и пенжердай акъатна фида, – хъел къведа кIвачер квачирдаз.

– Я стхаяр, гъахъ-нагъахъ къалмир, садра вилик квайди хъухъ, за квез са яшик эрекъар хкида, – чIал акъатда икъван гагъда кxисна ацукънавай, вичиз гъич кIвал-югъни авачир кесибдай.

Къурелди, къал алай и межлисдал теклифайбур секинарна, хутахна чпин чкайрал эхцигайдалай къулухъ, пачагъди пиянискадиз лугъуда:

– Къей хва, вун пияниска ваь, халис луту я. Асмиш за вун ийидач, гъиниз кIандатIани экъечI, амма зи вилайтда ви кIвач амуьк тавурай, – лагъана, адаз рекъин киридин пул гуда.

– Эхъ, пачагъ вун сагърай! Ичкидихъ гъахътин къуват-аламат ава: ваз акуна хьи, къве виш грамм хъивегъайла, буьркъудан вилериз экв хтана, кIвачер кувачирдак кIвачер акат хъуьна ва кесибни девлетлу хъхъана.

Райондин муниципалитетдин къуллугъчийри Мегъамедхан Алисултановаз играми буба

АЛИСУЛТАН

кечмиш хъуниз килигна, дериндай хажалат чIугуналди, башсагълугъвал гузва. Рагъмет хуьрай вичиз!

Райондин «Цийи дъунья» газетдин редакциядин къуллугъчийри Мегъамедхан Алисултановаз играми буба

АЛИСУЛТАН

кечмиш хъуниз килигна, дериндай хажалат чIугуналди, башсагълугъвал гузва. Рагъмет хуьрай вичиз!

Цийи дъунья

(Новый мир)

Учредитель:

Администрация
Ахтынского района
Республики Дагестан
Главный редактор
Д.Ш.ШЕРИФАЛИЕВ

Газета перерегистрирована Управлением федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по РД 22 января 2019 г. Регистрационный номер ПИ № ТУ 05-00401.

Позиция редакции может не совпадать с точкой зрения авторов, которые несут ответственность за достоверность и объективность предоставленных для публикации материалов. Рукописи не рецензируются и не возвращаются. При перепечатке ссылка на «Новый мир» обязательна.

Адрес редакции и издателя:
368730, РД, Ахтынский район,
с. Ахты, ул.Герейханова, д.33.

Телефон главного редактора
8(988)-654-59-49

Электронная почта газеты:
newworld1928@mail.ru

ИНДЕКС 63312

Газета «Новый мир» сверстана и отпечатана в ООО «Типография-М» по адресу: г.Дербент, ул.С.Курбанова, 25. Электронная версия газеты на сайте www.akhty.ru

По вопросам качества печати обращаться в типографию ООО «Типография-М»

Время подписания в печать по графику 14.00. Подписано в печать 14:00. Газета выходит 52 раза в год.

Тираж 1500 экз. Заказ №